

A másik jelenség fölötti, mintegy 30 cm vastag, újkori építési törmelék eltávolítása után egy 40 cm vastag, sötétszürkefekete színű, összetételében homogén jellegű talajt találtunk, benne rendkívül sok római kori edénytöredékkel, közöttük *terra sigillata*, valamint horpasztott oldalú poharak töredékeivel.

Ezen réteg alatt egy edényégető kemence maradványát bontottuk ki. Égetőterében nagy mennyiségű, főleg széles, vízszintesen kihajló, bordázott peremű, nagy méretű tárolóedények, széles, lapos, enyhén ívelt oldalú tálak, valamint több horpasztott oldalú edény töredékét találtuk. Az égetőtér helyenként többretegű oldala mintegy 40–50 cm magasságban maradt meg, egyenetlen alja 20–25 cm vastagságban keményen átégett volt. Tüzelőterének patkó alakú bevezető nyílását a Ny-i részen találtuk meg, ezen a részen az égetőtér alja ívelten felmagasodott. A nyílástól a légszatórnák sugárirányban vezettek az oldalfal melletti, felfelé vezető légnyílásokhoz. A légszatórnák tetejét kövekkel és vályogtéglákkal is megerősíthették, erre az alapozás általi bolygatás miatt csak a kidobált kövek és téglák, valamint az objektum alján feltárt, bolygatott helyzetű darabok alapján következtethetünk. Érdekesség az, hogy a légszatórnáknak csak a teteje és az oldalsó része volt átégve, az alsó szakaszokon semmiféle keményebb réteget nem találtunk, mindenütt az altalajt jelentő homokos réteg jelentkezett.

Sajnos, csak korlátozott mértékben tudtunk rábontani az objektumra, így távolabbi környezetét, tüzelőnyílásának külső oldalát nem tudtuk vizsgálni.

A betöltésben levő leletanyag alapján az edényégető kemence használatát a 2. századra datálhatjuk. A leletanyag a Kuny Domokos Megyei Múzeumba került.

Az ásatáson segítséget nyújtott A. Pál Gabriella régész.

LÁSZLÓ JÁNOS

177. Ófehértó határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, V, I

A magyar–római gázvezeték Nyírgyulaj–Nyíregyháza szakasz rekonstrukciójához kapcsolódóan a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága által 2012. augusztus 13.–október 11. között végzett régészeti feltárások és megfigyelések részletes ismertetését lásd a Nyíregyháza határa részben. A település határában az alábbi lelőhelyeken folyt kutatás.

Búzaföldek-dűlő K-i rész, magyar–római gázvezeték 14. lh. (KÖH 91401): Feltárt terület 400 m², 3 kérdéses korú objektum.

Búzaföldek-dűlő Ny-i rész, magyar–római gázvezeték 13. lh. (KÖH 91403): Feltárt terület 733 m², 13 kora vaskori objektum.

Szálláskert, M3/15. lh., (KÖH 34783): Feltárt terület 556 m², 5 neolitikus objektum.

ISTVÁNOVITS ESZTER

178. Ópusztaszer, Monostor

(KÖH 33571)

(Csongrád megye) Á

Ebben az évben augusztus 13-tól október 16-ig tudtunk a feltáráson dolgozni (NKA 3234/00221 pályázat keretéből). A még feltárássra váró terület két helyszínén tudtunk jelentős előrehaladást elérni.

Az egyik terület a 12/1. sz. szelvényünk, ahol a tatárjárás utáni ún. „fakolostor” (fachwerk technikával épült, legalább 4 építési periódusos, kb. 25×30 m-es épületegyüttes) eddig még hiányzó ÉK-i sarkát tártuk fel. A járószintek és a falak alapo-

zási árcai itt 3 építési periódust jelölnek. A falak az eddig megfigyeltnek megfelelő építési technikáról tanúskodnak. Említésre méltó lelet egy teljesen ép malomkö, egy pecsétgyűrű és egy érem.

A másik terület a tatárjárás előtti „kőkolostor” K-i épület szárnyának a 3–4. helyisége. Itt, a 82/8. szelvényünk É-i oldalán korábban kihagyunk egy területet, hogy majd később, „mintaszelvényként” aprólékos feltárással rétegtani pontosításra legyen lehetőségünk. Így született meg a 08/1. és a 08/2. szelvényünk, melyek feltárását az idén fejeztük be. A Ny-i oldalon ezekhez a szelvényekhez csatlakozott a 12/2. szelvényünk, hogy a kolostor kőfalának közvetlen környékét nagyobb összefüggéseiben tudjuk vizsgálni.

A 08/1 szelvényben a „fakolostor” korszakának a 10., a 08/2. szelvényben pedig az 5. szintjét tártuk fel – ezek tulajdonképpen már a kolostorudvar 1. (köves) szintjének felelnek meg. Kiderült, hogy a korábban egy nagyobb helyiségnek vélt K-i 3. helyiség két részre volt osztva, pontosabban hogy az itt húzódó osztófal is tovább halad K-i irányba. Így az rajzolódik ki, hogy a K-i 1–2. helyiségek közötti, K felé tovább haladó fallal párhuzamosan itt is halad egy fal K-i irányba. Ez azt jelenti, hogy egy K-i irányba húzódó újabb épületszárnyal kell számolnunk. A másik lehetséges magyarázata ezeknek a falaknak az lehet, hogy egy K felé erősen kiugró helyiség csatlakozhat a K-i épületszárny É-i végéhez. Az újabb K–Ny-i irányú kőfalunkat nem bányászták ki teljes mértékben, így a szerkezetét meg tudtuk figyelni. Az alapozási árokba téglá- és kötőredékeket dobáltak, amit azután leöntöttek erősen meszes habarccsal. Erre rakták a fal felmenő részét: a két szélén faragott nagy kvádereket építettek, aminek a közét törmelékkel öntötték be.

Említésre méltó leletek: szögecselt bronztál(?) töredéke, sérült ólomplomba(?), rátett bordadíszes, zöld mázas bizánci kerámia.

A feltárással 49 új régészeti objektum került napvilágra.

VÁLYI KATALIN

179. Ópusztaszer, Székelytelep, 450. tanya

(KÖH 90043)

(Csongrád megye) A

2012. november végén, egyik volt kollégánk, Töröcsik István értesítette a Móra Ferenc Múzeumot, hogy Ópusztaszer Székelytelep nevű részen, a 450. tanya (Kósa-tanya) udvarán, emésztőgödör ásása közben csontvázas sírt találtak. A gödör ásása során elsőként a koponya került elő, amit a találók kiszedtek eredeti helyzetéből. Miután nyilvánvalóvá vált számukra, hogy embercsontokat találtak, szóltak a közelben lakó Töröcsik Istvánnak, aki a helyszínre érkezve hozzákezdett a sír feltáráshoz. A térdek vonaláig részben kibontott vázcsont mellől egy vaskés töredéke és egy vaskarika került elő.

A bolygatott temetkezés feltárást és dokumentálását 2012. november 30-án végeztük el. Kérdezősünkön már rögtön látszott, hogy a háziak részben használatba vették az új emésztőt: a csontváz mellkasát és a bolygatott jobb karcsont körüli részt szennyvíz borította, míg a gödör ÉNy-i részén WC-papír és egyéb hulladék nyomát fedeztük fel. Az ÉNy–DK-i tájolású sír viszonylag mélyen helyezkedett el. A sárga homokon szépen elvált a sírgödör megmaradt részének betöltése. A koponyát fordítva, arccal az altalaj felé helyezték vissza, illetve az alsó állkapocs egy töredékét a kidobott fölben egy másik részét pedig a mellkasra helyezve találtuk meg. A jobb karcsont szintén bolygatott és hiányos volt. Miután az emésztő gödrének széle a

csontváz térdénél húzódott, egy metszet kialakítását követően hozzákezdtek a sír DK-i végének rábontására. Ez utóbbi részen szépen kirajzolódott a lekerekített sarkú, téglalap alaprajzú sírgödör föltja. A bontás során a sírgödör oldalfala a sírfének irányába enyhén szűkülte. A temetkezés avar korszakra történő datálását erősítette, hogy a sírgödör mindkét végén, a koponyánál és a lábszáraknál is erőteljesen, a sír teljes szélességében, árokszerűen lemélyedte.

A helyiek elmondása szerint már korábban is került elő csontváz a területről. A 2000-es évek elején, a szomszédos telken (ma a 449. számú tanya) gödörásás során kerültek elő csontok, amit az akkori tulajdonos jelentett a múzeumnak. Miután a múzeum részéről nem ment ki senki megvizsgálni a leleteket, egy év eltelté után egy zacskóba helyezve visszatemették a csontokat.

A területen megfigyelték, valamint a korábbi csontvázakról szóló adatok alapján feltételezhető, hogy a lelőhelyen egy nagyobb, késő avar kori temető található.

Munkatárs: Olgyay János.

VARGA SÁNDOR

180. Ócsény, Temető-dűlő, Vinca-dűlő (KÖH 62708, 62700)

(Tolna megye) U, R, B

A helyszín a Sárbogárd–Bátaszék vasúti pálya Ny-i oldalán, az 51–52 szakaszkm között, az autópályás beruházások során korábban feltárt 5114_1, 5 sz. lelőhelyek folytatásában található. Mély-bevágás kiszélesítéséhez kapcsolódó földmunkák miatt, 2012. április 16.–május 5. között, megelőző régészeti feltárást végeztünk. A lelőhelyen összesen 832 m² felületen, 42 objektumot tártunk fel. A régészeti leletek zöme az újkőkori Körös-Starčevo-kultúrához tartozik, de rézkori, kora és középső bronzkori gödrök, valamint sírok is kerültek elő a területen.

SZABÓ GÉZA

181. Parád, Várhegy (KÖH 49935)

(Heves megye) B

2011 márciusában értesítést kaptunk egy parádi lakostól, hogy a Várhegy erődített településén ismeretlen személyek fémkereső műszeres kutatást végeztek, és több rablógödört hagytak maguk után. Az információ ellenőrzése céljából április 2-án felkerestük a lelőhelyet, ahol több, friss bolygatást is találtunk, egy helyen még a sáncfestbe is 1 m-es átmérőjű rablógödört mélyített valaki.

A bolygatások környékét fémkereső műszerrel átnéztük, azért, hogy az esetleg itt hagyott fémtárgyak, töredékek alapján meghatározhassuk a lelőhely korát, ill. a bolygatás okozta károk mértékét. A lelőhely É-i részén, a meredeken lefutó hegyoldal peremétől 15–20 m-re, egy friss bolygatás közelében egy bronzkincsre bukkantunk. A leletegyüttes 10 tokosbaltát, 3 sarlót, 2 lándzsát, 4 *torques*, 3 tűt, 3 fibulát és 1 spirálgyűrűt tartalmazott.

A tárgyak 3 csoportban helyezkedtek el. A depó központi része a 4 egymás fölé helyezett *torques*, a közéjük fűzött fibulák, tűk, gyűrű és a föléjük helyezett sarló, valamint 3 tokosbaltát alkotta tárgykupac lehetett. Ettől a tárgycsoporttól 15–20 cm-re két lándzsahegyet helyeztek el, kb. 50 cm-re, É-ra pedig szabálytalanul szétszóródva, 6 tokosbaltát és egy sarlót fektetett.

Utóbbi tárgyak alsó és felső darabjai közt 30–35 cm szintkülönbséget figyeltünk meg. Ennél a tárgycsoportnál nem zárható ki valamilyen utólagos, állat által okozott bolygatás, amire a tárgyak rendezetlensége mellett a talaj laza volta is utalt.

A kincslelet a HaB2 periódusba keltezhető.

Munkánkat az OTKA T037315 számú pályázata által támogatott, a késő bronzkori bronzkincseket és a bronzdeponálás szokását kutató program részeként végeztük.

Munkatársak: Bacskai István és Sándor Lajos fémkereső technikusok; Paár Ferenc, Tarbay Gábor és Tóth Farkas Márton egyetemi hallgatók.

V. SZABÓ GÁBOR

182. Peresznye, Szent Egyed templom (KÖH 87443)

(Vas megye) Kk, Kú

2012. július 9-én helyszíni szemlét végeztünk a peresznyei Szent Egyed templom mellett. A műemléki védelem alatt álló templom körül folyó földmunkákról az épületet kutató Nemes András művészettörténész jóvoltából és a Vas Népe 2012. június 29-ei számból értesültünk.

A helyszínrre kiérve Nemes András kutatási eredményeivel (SMRA 106-12) egybehangzóan megállapítottuk, hogy a barokk templom téglalapjaiba másodlagosan homokkőveket és néhány megmunkált kőtöredéket építettek be, ami, a felmenő falakban megfigyelttel egyetemben, középkori előzményekre utal. A templomdombon jól látszik a tereprendezés, amelynek a templom körüli temető, és valószínűleg a középkori alapok egy része is áldozatul esett. A templom körüli árokból szórvány emberi csontokat gyűjtöttünk, melyeket Gy.2012.54. számon vettem nyilvántartásba.

Kiszállásunk célja a templom ma álló falai mellett nyitott árok megtekintése volt. Munkánkat a szentély D-i oldalán kezdtük. A templom 1880-ban meghosszabbított sokszögzáródású szentélyének É-i oldalán, a szentély sarkától 360 cm-re, Ny-ra jól megfigyelhetőek voltak az 1832-es kriptalejáró elfalazásának nyomai. A nyílást téglákkal és durva kövekkel zárták el. A barokk kápolna alapja egyöntetű téglá, Ny-i falában azonban egy valószínűleg szintén barokk kori, téglafalcsontot figyeltünk meg. Téglaméretetek: 31×7 cm.

A templomhoz D-ről csatlakozó kápolna és tárolóhelyiség között az alapozás tetejét szintén durva kövekkel rakták ki. A falak mellett jól követhető a feltöltött földben az alapozási árok 4–5 cm széles, sárga agyagos sávja.

A templomhoz D-ről csatlakozó tárolóhelyiség bejárata alatt egy az épülettel elfedett, a koporsófa állapotából ítélve késő közép- vagy barokk kori temetkezés föltját, illetve beásását figyeltük meg.

A tárolóhelyiségtől D-re, a tároló DK-i sarkától 120 cm-re, Ny-ra egy falelválást figyeltünk meg, itt Ny-ra téglá, K-re kő alapozás vonala látható. A hajó É-i oldalának Ny-i végén hasonló megfigyelést tettünk, ugyanebben a síkban a Ny-i oldalon kő, a K-in téglá a fal alapanyaga. Ennek lehetséges magyarázata, hogy míg a D-i oldalon a középkori hajó maradványait találtuk meg, melyhez Ny-ról a téglából épített torony csatlakozik, addig a hajó É-i falának Ny-i részén a téglafal alatt a kőből épült, feltehetően középkori sekrestye alapfalai láthatóak.

A hajó É-i oldalának közepén futó lizénától Ny-ra, 210 cm-re kőtöredékek zárnak el egy kb. 50×50 cm-es, szabályos négyzetes nyílást. Ugyanettől a lizénától K-re, a sekrestye és a hajó